

Veverská Bítýška

Kraj: Jihomoravský

Správní obvod: Kuřim

Nadmořská výška: 235 m n. m.

Počet obyvatel: 3 220

Adresa URL: www.obecveverskabityska.cz

Okres: Brno-venkov

GPS souřadnice: 49.275913N, 16.436869E

První pís. zmínka: 1376 (648 let)

PSČ: 664 71

Památky a zajímavosti Veverská Bítýška

Návštěvníky láká množství kulturních i přírodních památek. Nejvýznamnější je nedaleko stojící hrad Veveří a k němu přilehlá kaple Matky Boží.

Hrad Veveří

V minulosti byl správním střediskem veverského panství (později veversko-říčanského) a taktéž patřil do katastrálního území obce Veverské Bítýšky. 1. ledna 1957 však byl na základě rozhodnutí krajského národního výboru připojen spolu s rozsáhlým územím v okolí Brněnské přehrady k Brnu a začleněn do městského obvodu Brno VII. Při radikální katastrální reformě Brna provedené ve druhé polovině 60. let byl pak přičleněn ke katastru dnešní městské části Brno-Bystrc. Jde o jeden z nejrozsáhlejších a nejstarších hradních areálů nejen na Moravě ale i v celé v ČR. Hrad Veveří byl podle pověsti založen kolem roku 1059 moravským úředním knížetem Konrádem I. Brněnským; první písemný doklad o Veveří je z roku 1213, kdy byl jeho správcem Štěpán, pravděpodobný předek pánů z Pernštejna. Původní pozdně románský a ranně gotický hrad zabral úzkou část ostrohu. Přemysl Otakar II. zde s oblibou umisťoval své politické odpůrce, z nichž nejznámější byl komorník Beneš, bratr Miloty z Dědic. Roku 1311 byl hrad zastaven Janovi z Vartenberka a po svém návratu z Itálie roku 1334 usiloval moravský markrabě, pozdější český král Karel o jeho navrácení. Jeho bratr markrabě Jan Jindřich hrad rozšiřoval a dále opevňoval a užíval ho jako zemskou pevnost i jako pokladnici. Za husitských válek byla na hradě posádka vévody Albrechta a Veveří bylo proto roku 1424 obléháno, ovšem bez úspěchu. Za česko-uherských válek hrad držel těšínský kníže Přemek, který byl příznivcem českého krále Jiřího z Kunštátu a Poděbrad, avšak hrad byl roku 1468 dobyt vojskem Matyáše Korvína. Na konci 15. století hrad získal Václav z Ludanic a po něm se střídali další majitelé. V roce 1645, kdy došlo k obléhání Brna švédskými vojsky, byl obležen i hrad Veveří, který stejně, jako město Brno, náporu útočníků odolal.

Z iniciativy kněžny Ypsilanti dochází po roce 1870 k výrazným úpravám hradního okolí a na jižní stráni hradního ochozu vzniká rozsáhlý anglický park se dvěma (dnes již zdevastovanými) skleníky. V souvislosti s první československou pozemkovou reformou měla být většina pozemků zdejšího panství zestátněna, proti čemuž se však postavil poslední šlechtický majitel hradu a panství Veveří - Arnold De Forest Bischofsheim, a téměř šest let vedl spor s Československou republikou o majetek. Roku 1925 nakonec souhlasil s odstupným a hrad s téměř celým panstvím přešel do vlastnictví státu. Hrad byl poté zpřístupněn veřejnosti a stal se velice oblíbeným turistickým cílem. V červnu 1928 navštívil hrad i prezident Tomáš Garrigue Masaryk a objevily se plány na využití hradu jakožto prezidentské rezidence na

Moravě, z nichž nakonec sešlo.

Za nacistické okupace byl v letech 1942-1945 hrad zabaven pro potřeby wehrmachtu a SS. V té době vznikl v okolí hradu rozsáhlý výcvikový prostor. Koncem 2. světové války byl hrad poškozen při bojích a při osvobození Brna. Tehdy byly poškozeny střechy, fasády i nedaleký kostelík Nanebevzetí Panny Marie na Předhradí. Průchod armád vedl také ke zničení či ztrátě velké části hradního mobiliáře. Již v letech 1947 a 1948 byly opraveny alespoň střechy a ztracený mobiliář doplněn ze sbírek státního zámku Konopiště a hradu Křivoklátu. Hrad byl poté nakrátko opět zpřístupněn, ale počátkem 50. let byl velice necitlivě upraven pro potřeby Lesnického učiliště, které zde sídlilo přes 20 let.

Po roce 1972 vznikl projekt přestavby hradu na mezinárodní studentské a kongresové centrum. Z přestavby byly nakonec realizovány pouze první etapy, při nichž byla položena nová kanalizace a vodovod, a tzv. statické zajištění pomocí betonových injektáží a nástřiků, které vedly k těžkému poškození hradu. Tyto necitlivé úpravy přerušila Sametová revoluce roku 1989 a poté byl hrad téměř ponechán svému osudu.

Od roku 1999 je ve správě Národního památkového ústavu v Brně, který zde od té doby provádí postupnou rekonstrukci značně zdevastovaného areálu.

Hrad byl pro veřejnost trvale otevřen v létě 2002. Kastelánem je od roku 2001 Mgr. Petr Fedor.

www.veveri.cz

Kaple Matky Boží

Původně románská kaple. Pravděpodobně ještě starší než hrad. Někdy také pro jednoznačnost nazývaná „Kaple Matky Boží Veverské“, leží cca 400 m jihozápadně od hradu Veveří. Kaple pravděpodobně pochází ze 12. století, první písemná zmínka pochází z roku 1240. V okolí kaple se rozkládala středověká vesnice, která zanikla za husitských válek.

Jde o dvoulodní sakrální stavbu; původně románská kaple byla později částečně přestavěna v gotickém slohu. Věž byla zbořena Švédy během třicetileté války a do dneška se dochovala pouze malá věžička se dvěma zvony. Jižní románský portál je na tympanonu ukončen řeckým křížem se dvěma lvy a vede do boční, gotické lodi. Vstup do hlavní románské lodi vede přes gotický západní vchod. Na štítě na východní straně kostelíka je zřetelný pozdně gotický reliéf lidského obličeje.

Madona Veverská Vnitřní vybavení kaple je skromné. Cenný originál obrazu Madony Veverské, který je některými badateli připisován Mistru Vyšebrodského oltáře činnému kolem roku 1350, je uložen ve sbírce Národní galerie v Praze. Jeho kopie byla z kaple ukradena v říjnu 1993.

Ve výklenku kúrového schodiště byl v roce 1837 pochován bývalý švédský král Gustav IV. Adolf, o osm let později však byly jeho ostatky přeneseny do Oldenburku.

Prostranství okolo kaple sloužilo také jako hřbitov pro okolní vesnice. Například nebožtíci z Veverské Bítýšky zde byli pohřbíváni až do roku 1837, kdy byl založen obecní hřbitov. Poslední pohřeb se u kaple konal až v roce 1880.

Kaple leží v katastrálním území Bystrce, ale církevně spadá pod správu farního úřadu ve Veverské Bítýšce. V současné době se v kapli nekonají pravidelné bohoslužby, církevním účelům slouží pouze při některých křesťanských svátcích.

Farní kostel sv. Jakuba - Trojlodní pozdně barokní kostel byl postaven v letech 1771-1782 na místě již

nevyhovujícího kostela z 15. století. Na osmi malovaných oknech jsou vyobrazeni patroni českých zemí. Původní jehlanová věž byla začátkem 20. století nahrazena současnou věží se čtyřmi zvony (Jakub, Marie, poledník a umíráček).

V parčíku před kostelem je socha Jana Nepomuckého z 18. století.

Madona z Veveří - Slavný mariánský obraz ze 14. století

Fara - Pochází z roku 1769. Nachází se na ulici Hvozdecká.

Bílá boží muka - Patří do souboru božích muk bývalého kláštera cisterciáček z Porta Coeli. Jsou z 18. století. Stojí v poli nalevo u silnice do Brna.

Smírčí kámen - z roku 1559. Jde o nahoře zaoblený plochý pískovcový kámen; ze země vyčnívá něco více než 1 m. Na čelní straně lze vidět poškozené torzo kříže.

Jarošův mlýn - Kulturní památka a muzeum

Znak na Panském domě - Pochází z 18. století. Je na něm zobrazen dvouocasý lev.

